

δ نگاهی به روابط فرهنگی ایران و قزاقستان

شعیب بهمن*

مقدمه

فروپاشی اتحاد شوروی موجب از بین رفتن نظام دوقطبی جهانی شد که طی چند دهساله قبلی، جهات اساسی زندگی سیاسی و اجتماعی بر اساس آن تعیین شده بود. این وضع به بازیگران در صحنه جهانی اجازه داد بیشتر بر نقش فرهنگ در تعیین جنبه‌های مختلف سیاست خارجی خود در سطح دولت-ملت متکی شوند. همچنین فروپاشی اتحاد شوروی این وضع را تثبیت کرد که ضمن شناسایی نقش فرهنگ‌ساز سیاست و سیاستمداران، نباید از این واقعیت غافل ماند که نادیده گرفتن نفوذ ویژگی‌های مذهبی، باورها و سنت‌های ملت‌ها بر روند شکل‌دهی فرهنگ باعث عواقب ناگوار خواهد شد. فروپاشی این ابرقدرت نشان داده است که خط ایجاد وحدت جدید سوسیالیستی انسان‌ها و نادیده گرفتن ارزش‌های مذهبی و نیز ارتقای مخصوص سطح فرهنگی اقوام شوروی، خط درستی نبود. معلوم شد که مردم دین، سنت‌ها و باورهای خود را از دست نداده و طی ده‌ها سال به هر وسیله ممکن سعی کردند ویژگی‌های قومی خود را حفظ کنند. در این میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی از قرابت و پیوندهای تاریخی مشترکی برخوردار می‌باشند. به نحوی که مشترکات تاریخی و پیوندهای فرهنگی را می‌توان در سطوح گوناگون و در جنبه‌های مختلف از زبان و ادبیات گرفته تا مذهب، هنر و سایر امور فرهنگی مشاهده نمود. بر این اساس ایران و قزاقستان نیز با توجه به سابقه‌ی کهن روابط، در دایره‌ی تمدنی یکسانی قرار گرفته‌اند. بحث حاضر نگاهی اجمالی به روابط فرهنگی ایران و قزاقستان دارد. در این راستا نخست جریان‌ها و سیاست‌های فرهنگی قزاقستان مورد بررسی قرار خواهند گرفت و سپس ضمن اشاره به ریشه‌های تاریخی - فرهنگی ایران و قزاقستان، روابط فرهنگی دو کشور پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

جریان‌ها و سیاست‌های فرهنگی قزاقستان

در جامعه قزاقستان که به کشور اقوام و ملل شهرت یافته است، در حدود ۱۲۰ قوم مختلف با آرامش در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. از جمعیت ۱۵ میلیون نفری قزاقستان، ۵۳ درصد قزاق، ۳۰ درصد روس و بقیه ترکیبی از حدود ۱۲۰ قوم و ملیت مختلف هستند. اوکراینی‌ها با جمعیت ۵۴۷ هزار نفر، ازبک‌ها با ۳۷۰ هزار و ۷۰۰ نفر، آلمان‌ها با ۳۵۳ هزار و ۴۰۰ نفر، تاتارها با ۳۴۹ هزار نفر و اویغورها با ۲۱۰ هزار نفر به ترتیب از پرجمعیت‌ترین اقوام حاضر در قزاقستان هستند. قزاق‌ها از حیث نژادی، از اقوام اصیل ترک به شمار می‌روند و زبان آنان از لهجه‌های شاخه زبان ترکی اورال - آلتایی است. در حال حاضر این زبان کمتر با زبان‌های غرب جهان اسلام آمیخته است و بیشتر از زبان‌های مغولی و چینی و اخیراً به میزان زیادی از زبان روسی تأثیر گرفته است. به گونه‌ای که زبان ترکی قزاقی، حتی برای مردم آذری زبان و اهل ترکیه نیز قابل فهم نیست و نیاز به ترجمه دارد. با این حال کاربرد حدود ۲۵۰۰ واژه با ریشه‌های عربی و فارسی در این زبان، پیوند دیرپای این قوم را با جهان و فرهنگ اسلامی - ایرانی، به نحوی قاطع و روشن نشان می‌دهد. همچنین اکثریت مردم قزاقستان، مسلمان و پیرو مذهب حنفی هستند و به آداب و عقاید اسلامی تا حد زیادی پایبند می‌باشند.

قزاقستان بلا فاصله پس از فروپاشی با سه جریان مهم اجتماعی و فرهنگی رو به رو شد که به سرعت رخ نمودند و آثار و ظواهر خود را نشان دادند. جریان‌هایی که صرف نظر از ریشه‌های تاریخی، ظهور آنها را در این مقطع تاریخی، باید در نوع اندیشه‌ها و رویکردها و تعاملات شوروی سابق نسبت به درون جامعه شورایی خود از سویی و جامعه بین‌الملل و بلوک‌بندی شده آن روزگاز سوی دیگر، جستجو کرد. این سه جریان شامل «احیای هویت ملی بر پایه قومیت غالب قزاق»، «غرب‌گرایی» و «اسلام‌گرایی» می‌گردید. در این بین علی‌رغم آنکه دیوار آهنین نظام کمونیستی، اجازه تعامل این جامعه را با جهان خارج و بویژه جهان غرب و جهان اسلام را نمی‌داد و با سیطره هفتاد ساله فرهنگی و استحاله و ذوب ملتها و اقوام و مذاهب موجود به نفع نظام کمونیستی و عناصر فرهنگی روسی، از هیچ کوششی فرو گذار نمی‌کرد، با این حال قزاق‌ها هم از تاریخ و فرهنگ سنتی خود آگاهی داشتند و هم از نوعی خود آگاهی اسلامی بر خوردار بودند. از این رو در ۵ سال نخست استقلال، به موازات ساماندهی نظام سیاسی و اقتصادی که در آن سال‌ها بیشترین توجه دولت را به خود معطوف کرده بود، جریان‌های سه‌گانه‌ی هویت ملی قزاقی، هویت اسلامی و غرب‌گرایی نیز به صورت طبیعی، امکان بروز و ظهور یافت. (۱)

بر این اساس دولت قزاقستان پس از نظم بخشیدن به امور سیاسی و امنیتی با توجه به اهمیت فوق‌العاده احیای هویت، دست به اقدامات گسترده در جهت احیاء هویت ملی قزاقی زده است که از جمله آنها می‌توان به انتخاب زبان قزاقی به عنوان زبان رسمی در ادارات و دانشگاه‌ها و مدارس و اهتمام به گسترش آن، احیای ادبیات و تاریخ و فلسفه‌ی قزاقی، (۲) تألیف کتاب‌های ادبی و تاریخی زیر نظر فرهنگستان علوم قزاقستان، احیای آداب و رسوم ملی و برگزاری مراسم‌هایی همچون جشن نوروز، برپاداشتن یورت‌های سفید قزاقی در میدان‌های مختلف و خوردن نوروز کجه یا آش نوروز و...، توجه به اقوام و زبان‌های مختلف و تأسیس «مجمع اقوام دم دروژبا» به معنی خانه دوستی که همه اقوام ساکن در قزاقستان در آن عضویت دارند، اشاره نمود.

همچنین با توجه به این نکته که جمهوری قزاقستان به لحاظ موقعیت جغرافیایی، محل تلاقی سه دین جهانی اسلام، مسیحیت و بودیسم می‌باشد، لذا در این کشور فرقه‌ها و مذاهب مختلفی منشعب از این سه دین بزرگ وجود دارند. اسلام، مسیحیت و بودیسم به ترتیب، بیشترین پیروان را در قزاقستان از آن خود نموده‌اند. طریقت یسویه، فرقه احمدیه، فرقه نقشبندیه، فرقه کیشنا، شاهدان یهود و بهائیت نمونه‌هایی از این فرق و مذاهب به شمار می‌آیند. از این رو دولت قزاقستان در خصوص مباحث دینی، چند اصل زیر را مد نظر داشته است:

- اصل جدایی دین از سیاست؛

- اداره امور دینی زیر نظر دولت و طریق نهاد دولتی مفتیات؛

- اصل آزادی دینی برای همه ادیان و مذاهب و حتی مذاهب و فرقه‌هایی مانند احمدیه یا بهائیه که کمتر مطرح بوده اند؛

- جلوگیری از انحراف اجتماعی به سوی فرقه‌های افراطی دینی همچون طالبانیسم و حزب التحریر و وهابیت؛

- احیای هویت دینی بر پایه اسلام به عنوان یک کشور مسلمان. (۳)

در یک ارزیابی کلی از وضعیت دین در جامعه قزاقستان باید گفت به رغم آنکه قزاقستان از نقطه نظر جغرافیای سیاسی از مراکز اسلامی دور بوده است، لیکن به خوبی پذیرای اسلام بوده و این دین توانسته است در شعائر و آداب و سنن کشور یاد شده تأثیرات شگرف به جای گذارد. به نحوی که جریان اسلام در قزاقستان، جریانی روبه توسعه و در عین حال بسیار ملایم و آرام است. البته در کل جامعه جریان هنوز نتوانسته است نشانه‌های بیرونی خود را در برابر نشانه‌های منبعث از فرهنگ غرب به نمایش

بگذارد. به عنوان نمونه علیرغم آنکه در مراکز دینی و مساجد، شور و شوق وصف‌ناپذیر جوانان برای حضور در نماز جمعه مشهود است و اداره مفتیات فعالیت‌های چشمگیری در این راه انجام داده است، با این حال از حیث پوشش اسلامی و آگاهی توده مردم از احکام شریعت، هنوز این جامعه در آغاز راه است.

ریشه‌های تاریخی - فرهنگی ایران و قزاقستان

روابط فرهنگی دو ملت ایران و قزاقستان، ریشه‌های تاریخی عمیقی دارد. از جمله مشترکات فرهنگی ایران و قزاقستان می‌توان به تاریخ مشترک، پیوندهای دینی و وجود لغات مشترک در زبان فارسی و قزاقی اشاره نمود. همچنین پیشینه و فرهنگ دو ملت را می‌توان از طریق دانشمندان و شعرا، مظاهر ملی، آداب و رسوم، زبان و ادبیات دو کشور بررسی و ادراک نمود. به خصوص که بسیاری از دانشمندان و شعرای فارسی زبان از منطقه آسیای مرکزی برخاسته و از سوی دیگر شعرای این منطقه همچون مختوم قلی، علی شیرنویبی، صدرالدین عینی، آبی، مختار عویضاف و... نیز به صراحت در اشعارشان، خود را درس آموخته شعرای بزرگ ایرانی بیان کرده‌اند.

علاوه بر این بخش جنوبی قزاقستان در حوزه خوارزم و خراسان تاریخی و بزرگ قرار دارد و منابع عمده فرهنگ و تمدن قزاقستان نیز در این منطقه واقع است که قرابت خاصی با فرهنگ ایران دارد. ضمن آنکه بخشی از قزاقستان در حوزه جغرافیایی توران تاریخی قرار دارد و بنابراین داستان‌های اساطیری، و ادبیات به ویژه شاهنامه فردوسی بسیار به حوادث و ماجراهای این سرزمین و مردم آن پرداخته است و به همین علت یکی از منابع مهم در بازشناسی گذشته کهن قزاق‌ها محسوب می‌شود. همچنین منابع تاریخی متعدد نگاشته شده به زبان فارسی و یا عربی که توسط علمای ایرانی تحریر شده است نیز مرجع مطالعات و پژوهش‌های تاریخی قزاق‌ها محسوب می‌شود که از جمله آنها می‌توان به «تاریخ رشیدی» تألیف «محمد حیدر دولتی» اشاره نمود.

در این بین ارتباط ادبیات قزاقی با ادبیات فارسی موضوع جدیدی نیست. بر این اساس علیرغم آنکه پیش از پیدایش دین اسلام نیز ارتباط ادبی بین ایران و قزاقستان وجود داشته است، اما با ظهور دین اسلام ارتباط ادبیات قزاقی با ادبیات فارسی نزدیک‌تر شده است. بنابراین آغاز ارتباط ادبیات قزاقی با ادبیات فارسی به قرن‌های نهم و دهم میلادی بر می‌گردد. به خصوص که مضامین و معانی مشترک زیادی بین شاعران قزاقی با شاعران ایرانی وجود دارد.

در واقع زبان فارسی در گذشته در میان دانشمندان، علما، شعرای قزاقستان کاملاً رایج بوده و از آثار ادبیات منظوم و منثور فارسی متأثر شده و از آن بهره‌های فراوان برده‌اند. به نحوی که آبی شاعر و

مصلح بزرگ قزاقستان به حافظ و ادب فارسی عشق وافری داشته است. از این رو تاثیر عمیقی که ادبیات فارسی بر جا گذاشته موجب شده است که حدود سه هزار لغت از ادبیات فارسی به زبان قزاقی منتقل شود. چنانکه لغاتی نیز از این منطقه وارد زبان فارسی شده است و با توجه به اینکه قزاقی جزو زبان‌های ترکی می‌باشد، لذا تاثیر و وجود لغات ترکی در زبان فارسی قابل توجه است. در نتیجه زبان و ادبیات یکی از مشترکات فرهنگی دو ملت ایران و قزاقستان به شمار می‌آید.

علاوه بر این حضور جمعیت‌هایی از ایرانیان در نقاط مختلف قزاقستان و بالعکس جمعیت‌هایی از قزاق‌ها در ایران نیز در حفظ پیوندهای تاریخی و فرهنگی میان دو ملت مؤثر بوده است. به خصوص جاده ابریشم به عنوان جاده‌ای که در طول تاریخ حلقه اتصال فرهنگ‌ها و ملت‌های مختلف بوده است، موجب شده که ملت‌های کهن علاوه بر مبادله‌ی کالا، به عرضه و تبادل فرهنگ و آداب و رسوم و نوعی مبادله فرهنگی و تبادل اطلاعات علمی نیز بپردازند. در این راستا حضور فرهنگی ایرانیان را می‌توان در ساختمان‌های بجا مانده از دوران پیش در منطقه مشاهده نمود. به عنوان نمونه حال و هوای مقبره «خواجه احمد یسوی» در شهر ترکستان درست همان حال و هوای مدرسه باغ اصفهان و یا سایر بناهای تاریخی در شهر ایران را دارد. به طور کلی دو کشور ایران و قزاقستان به لحاظ فرهنگی بسیار به یکدیگر نزدیک هستند و در میان علما و دانشمندان نیز «خواجه احمد یسوی» و «فارابی» دو شخصیت بزرگ تاریخی مورد توجه هر دو ملت می‌باشند.

بررسی روابط فرهنگی ایران و قزاقستان

روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری قزاقستان از سال ۱۳۷۲ با فعالیت رسمی تحت عنوان وابسته فرهنگی در مجموعه سفارت جمهوری اسلامی ایران آغاز شد و پس از مدتی سطح روابط فرهنگی به رایزنی فرهنگی ارتقا یافت. از این رو در بیست و هشتم فروردین ۱۳۷۲ موافقتنامه فرهنگی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان منعقد شد و نخستین آشنایی دانشمندان قزاقستان با علم و دانش ایران در سال ۱۹۹۳ صورت گرفت. در آن زمان، آکادمی ملی علوم قزاقستان از آقای اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری اسلامی ایران استقبال کرد. ملاقات مذکور همکاری میان دانشمندان دو کشور را پایه‌ریزی کرد و طی این مدت با دانشگاه‌های تهران، مشهد، شریف، فنی امیرکبیر و کتابخانه منطقه‌ای علم و تکنولوژی، روابط علمی برقرار گردید. (۴)

پس از آن در سفر نظربایف به ایران نیز مذاکرات مهمی با مقامات ایرانی در مورد همکاری‌های گسترده علمی پژوهشی فرهنگی و ورزشی صورت گرفت. در سال ۱۳۸۰ با سفر سه روزه‌ای که سفیر جمهوری اسلامی ایران در آلماتی به جنوب قزاقستان داشت، مقرر شد که زبان فارسی به عنوان زبان اول دانشگاه دولتی آن منطقه تدریس شود. همچنین مسئولین دانشگاه دولتی «آوازوا چیمکنت» موافقت خود را تاسیس رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه فوق‌اعلام نمودند و قرار شد بین دانشگاه آوازوا و دانشگاه فردوسی مشهد رابطه دانشگاهی برقرار شود و اتاق زبان فارسی نیز به وسایل آموزشی و کمک آموزشی تجهیز شود. (۵)

از این رو در حال حاضر زبان فارسی در مدارس، کالج‌ها و دانشگاه‌های قزاقستان تدریس می‌شود و دو کشور برنامه‌های متعددی را برای مبادله ورزشکاران و گردشگران به اجرا در آورده‌اند. (۶) اولین کرسی زبان فارسی در سال ۱۳۶۸ در دانشکده خاورشناسی دانشگاه ملی قزاقستان (فارابی) تأسیس شد و هم‌اکنون تعداد فارسی‌آموزان قزاق در دانشگاه‌ها و مدارس به دو هزار نفر می‌رسد. به طور کلی طی سال‌های گذشته، تعداد زیادی از اساتید زبان و دانشجویان زبان فارسی برای تکمیل دوره‌های آموزشی خود به ایران سفر کرده‌اند و سفارت جمهوری اسلامی ایران نیز از آنها حمایت به عمل آورده است.

همچنین هم‌اکنون رایزنی فرهنگی در دانشگاه‌های فارابی، آبای، آبلای خان، آکادمی کار و امور اجتماعی، دانشکده حرف بین‌المللی واقع در شهر آلماتی، دانشگاه اوراسیا در شهر آستانه، دانشگاه محمد حیدر دولتی در شهر تراز، دانشگاه قزاق - عرب در شهر چیمکنت کرسی‌های زبان فارسی را به لحاظ تامین استاد و تهیه وسایل کمک آموزشی و غیره پشتیبانی می‌کند. در مجموع حدود ۶۰۰ تن در این مراکز آموزش عالی به یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان اول و دوم مشغول هستند. علاوه بر سطح عالی، در سطح متوسطه نیز هفت مدرسه در شهر آلماتی و یک مدرسه در شهر چیمکنت، سه کلاس آزاد در محل رایزنی فرهنگی، سه کلاس در مرکز فرهنگی ایرانیان در چیمکنت و پنج کلاس در اطراف شهر چیمکنت به آموزش زبان فارسی اشتغال دارند.

ضمن آنکه در ۲۹ خرداد ۱۳۸۲ آکادمی کار و امور اجتماعی قزاقستان شاهد گشایش اتاق زبان فارسی بود. به این مناسبت، امکانات کمک آموزشی با مساعدت سفارت جمهوری اسلامی ایران فراهم و اتاق زبان فارسی تجهیز گردید. طبق توافق به عمل آمده، استادان زبان فارسی دانشگاه از سوی سفارت جمهوری اسلامی ایران معرفی و شروع به کار کردند. (۷)

بخش دیگری از فعالیت‌های آموزشی ایران در آلماتی، به برپایی کلاس‌های آموزش قرآن اختصاص دارد که در شهر «قوستانای» دو کلاس، در شهر «آریس» یک کلاس، روستای «فردوسی» سه کلاس،

شهر «چیمکنت» دو کلاس، روستای «مانکنت» یک کلاس و شهر «آلماتی» دو کلاس بر پا می‌باشد. به طور کلی تعداد افراد تحت تعلیم حدود ۱۵۰ تن عنوان شده است. ضمن آنکه برگزاری دوره‌های دانش افزایی برای دانشجویان و کلاس‌های تقویتی برای معلمان و استادان زبان فارسی در حین اشتغال نیز همچنان ادامه دارد.

در بخش چاپ و نشر نیز اقدامات متعددی صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به چاپ کتاب‌های تاریخ ایران به زبان قزاقی، کتاب آموزش زبان فارسی به فارسی آموزان قزاقی، زن و اسلام به زبان قزاقی، تراز در آئینه شعر فارسی به زبان قزاقی و چاپ سه عنوان بروشور تحت عنوان «معرفی ایران»، «دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران» و «ویژه‌نامه پیروزی انقلاب اسلامی» به زبان روسی و همچنین چاپ جزوه حافظ و گوته، شبی با مولانا به زبان فارسی، تالیف و ترجمه کتاب «وحدت اسلامی»، چاپ فرهنگ لغت فارسی به قزاقی چاپ کتاب «ایران امروز» و چاپ کتاب «سیمای فرهنگی ایران» اشاره نمود.

همچنین انتشار کتاب الفبای اسلام به زبان روسی و قزاقی در سال ۱۳۷۹، کتاب «بزرگترین امام قرن بیستم» در خصوص امام خمینی در دو مجلد جداگانه روسی و قزاقی در سال ۱۹۹۸ و کتاب «ایران و ایرانیان» در سال ۱۹۹۸ به زبان روسی به همراه مجموعه مقالات کنفرانس «جهانی شدن و گفتگوی ادیان در آسیای مرکزی» و مجموعه مقالات کنفرانس «روابط فرهنگی ایران: گذشته، حال و آینده» در سال ۱۳۸۱، از جمله فعالیت‌های انتشاراتی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌گردد. (۸)

علاوه بر این تا کنون پژوهش‌های گوناگونی توسط سفارت جمهوری اسلامی ایران صورت گرفته که از آن جمله می‌توان به پژوهش در مورد فعالیت گروه‌های میسیونری مسیحی در قزاقستان، پژوهش در مورد نوروز در قزاقستان، پژوهش در مورد مساجد قزاقستان، پژوهش نوین در مورد مساجد قزاقستان، پژوهش در مورد وحدت اسلامی جهت تدوین کتاب تحت همین موضوع، پژوهش در مورد کریشنا در قزاقستان، تهیه مقالات اخبار، گزارش‌ها و تحلیل‌ها درباره جمهوری اسلامی ایران در جراید قزاقستان، تدوین جلد دوم کتاب آموزش زبان فارسی و... اشاره نمود. (۹)

همچنین جمهوری اسلامی ایران به برگزاری همایش‌ها و نمایش‌های مختلفی نیز مبادرت ورزیده که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- برگزاری کنفرانس بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها در سطح بین‌المللی با همکاری سفارت و انستیتوی شرق شناسی در سال ۱۳۸۰.
- برگزاری کنفرانس به مناسبت روز قدس با حضور سفیر فلسطین و دانشگاهیان قزاقستان در سال ۱۳۸۰.
- برگزاری کنفرانس تحت عنوان «روابط ایران و قزاقستان: گذشته، حال و آینده» با همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران و دانشکده تاریخ دانشگاه فارابی در سال ۱۳۸۰.
- برگزاری هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به مناسبت دهه فجر شامل نمایشگاه صنایع دستی، خطاطی و نقاشی، اجرا موسیقی ملی در سال ۱۳۸۰.
- برگزاری هفته فیلم جمهوری اسلامی ایران با نمایش پنج فیلم دوبله به زبان روسی در سال ۱۳۸۰.
- برگزاری کنفرانس «جهانی شدن و گفتگوی ادیان در آسیای مرکزی» با مشارکت سفارت جمهوری اسلامی ایران و انستیتوی فلسفه قزاقستان در سطح بین‌الملل در سال ۱۳۸۱.
- برگزاری سمینار بزرگداشت حضرت فاطمه (س) با همکاری اتحادیه زنان مسلمان قزاقستان در سال ۱۳۸۱.
- برگزاری همایش به مناسبت روز جهانی قدس با حضور سفیر فلسطین، روحانیون و اقشار مسلمان قزاقستان در سال ۱۳۸۱.
- برگزاری نمایشگاه کتاب در کتابخانه آکادمی علوم در نوروز سال ۱۳۸۱
- برگزاری هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران و اداره کل ارشاد استان خراسان شامل نمایشگاه صنایع دستی، نقاشی، خطاطی، مجسمه، سفالگری، کتاب آلبوم در سال ۱۳۸۱.
- برگزاری نمایشگاه کتاب در موزه کتاب قزاقستان در سال ۱۳۸۱.
- برپایی مناسبت‌های مذهبی با اجرا سخنرانی و پذیرایی با مشارکت مردمی و سفارت جمهوری اسلامی ایران. (۱۰)
- علاوه بر موارد فوق، در حال حاضر جمهوری اسلامی ایران در آلمانی دارای واحد آموزشی، واحد کتابخانه و واحی دیداری و شنیداری است. همچنین مرکز فرهنگی ایرانیان شهر چیمکننت نیز با توجه به تعداد زیاد ایرانی تبارهایی که در این شهر و اطراف آن زندگی می‌کنند، از اهمیت بالایی برخوردار است.

نتیجه گیری

ایران و قزاقستان از مشترکات تاریخی فراوانی برخوردار می‌باشند. از این رو طی سال‌های گذشته کوشش‌های زیادی جهت گسترش روابط فرهنگی میان دو کشور صورت گرفته است. به طور کلی نوعی پذیرش مردمی میان دو کشور ایران و قزاقستان وجود دارد و این استقبال به دلیل احساسی تعلق است که سرچشمه در مشترکات و پیوندهای تاریخی، مذهبی، زبانی و قوی دارند. در واقع این پیوندها که به قبل از ظهور اسلام و بلکه به قبل از ظهور مسیحیت برمی‌گردند، زمینه‌های مساعدی جهت همکاری‌های گسترده میان دو کشور ایجاد کرده است. به همین سبب توصیه می‌شود علیرغم تلاش‌های صورت گرفته جهت ارتقاء مناسبات فرهنگی، با این حال توجه ویژه و افزون‌تری به روابط فرهنگی ایران با کشورهای آسیای مرکزی به خصوص قزاقستان صورت گیرد.

* سردبیر دو ماهنامه ایراس و کارشناس منطقه

پی‌نوشت‌ها:

۱. محسن حیدرنیا، جریان‌های فرهنگی و اجتماعی قزاقستان امروز، فصلنامه مطالعات روسیه، آسیای مرکزی و قفقاز (ایراس)، سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۸۵، صص ۱۶۸-۱۷۰
۲. فلسفه قزاق را فلسفه‌ای انسان‌گرایانه می‌دانند و در آن از افکار انسانی و اصلاحی بزرگان قدیم، همچون فارابی و خواجه احمد یسوی یا بزرگان دو سده اخیر، همچون شاکریم و آبی بهره می‌جویند. بنا بر این نباید انتظار داشت فلسفه قزاق، یک فلسفه محض بر بنیاد تاریخ و فرهنگ بومی باشد بلکه باید آن را فلسفه‌ای ترکیبی در جهت غنی‌سازی بن‌مایه‌های فکری، تعالی بخشیدن به اندیشه‌های جامعه و احیای هویت جامعه نو بنیاد تلقی کرد که بر آمده از اسارت فرهنگی و سیاسی دوران کمونیسم است.
۳. پیشین، جریان‌های فرهنگی و اجتماعی قزاقستان امروز، ص ۱۷۹
۴. قزاقستان - ایران نخستین نتایج دیدار، نمایندگی فرهنگی (قزاقستان)، ۱۳۷۵/۲/۱
۵. سفر سفیر جمهوری اسلامی ایران دکتر صفاری و رایزن سیاسی و بازرگانی به استان‌های جنوبی کشور قزاقستان، رایزنی فرهنگی (آلماتی، قزاقستان)، ۱۳۸۰/۳/۱
۶. بهزاد احمدی لفورکی و فیروزه میر رضوی، راهنمای منطقه خزر و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۳، ص ۴۹۴
۷. گشایش اتاق زبان فارسی در آکادمی کار و امور اجتماعی، رایزنی فرهنگی (آلماتی، قزاقستان)، ۱۳۸۲/۳/۲۹
۸. مشخصات رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان، رایزنی فرهنگی (آلماتی، قزاقستان)، ۱۳۸۱/۱۲/۱۸
۹. همان
۱۰. همان